

บทที่ 4

ผลการวิจัย และอภิปรายผล

การวิเคราะห์ข้อมูลและแปลผลการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยเสนอผลการวิจัยดังต่อไปนี้

4.1 สถานภาพของกลุ่มผู้เข้ารับการฝึกอบรม

กลุ่มผู้เข้ารับการฝึกอบรมที่ใช้ในการวิจัย เป็นเยาวชนที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษา จังหวัดชัยภูมิ ที่เข้ารับการฝึกอบรมตามโครงการค่ายวัยรุ่นรุ่นคุณธรรม จัดขึ้นที่วัดพระธาตุสามหมื่น อำเภอภูเขียว จังหวัดชัยภูมิ ระหว่างวันที่ 17-19 กรกฎาคม 2535 มีนักเรียนจากโรงเรียนต่างๆ เข้ารับการฝึกอบรมดังต่อไปนี้

ตารางที่ 1 แสดงจำนวนเยาวชนที่เข้ารับการฝึกอบรมจริยธรรมที่วัดพระธาตุสามหมื่น

อ. ภูเขียว จังหวัดชัยภูมิ

เยาวชนจากโรงเรียน	จำนวน (คน)
โรงเรียนหนองบัวระเหววิทยาคาร อำเภอหนองบัวระเหว	15
โรงเรียนภูเขียว อำเภอภูเขียว	9
โรงเรียนแก้งคร้อวิทยา อำเภอแก้งคร้อ	6
โรงเรียนบ้านเป้าวิทยา อำเภอเกษตรสมบูรณ์	45
นักศึกษาศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน จังหวัดชัยภูมิ กลุ่มบ้านเป้า	9
รวม	84

ตารางที่ 2 สถานภาพของผู้เข้ารับการฝึกอบรมจริยธรรม

สถานภาพ	จำนวน	ร้อยละ
1) เพศ		
1) ชาย	35	41.67
2) หญิง	49	58.33
2) อายุ		
1) ต่ำกว่า 15 ปี	9	10.72
2) 15-16 ปี	55	65.47
3) 17-18 ปี	20	23.81
3) ระดับการศึกษา		
1) ม.1-3	22	26.19
2) ม.4-6	62	73.81
4) การตัดสินใจมาเข้ารับการฝึกอบรม ได้รับคำแนะนำจากใคร (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
1) เป็นความประสงค์ของตนเอง	42	50.00
2) เพื่อนนักเรียน	12	14.18
3) ครู-อาจารย์	63	75.00
4) ญาติพี่น้อง	5	5.95
5) บิดามารดา	17	20.23
5) ประสบการณ์ในการฝึกอบรม		
1) เคย	14	16.67
2) ไม่เคย	70	83.33

จากตารางที่ 2 พบว่าผู้เข้ารับการฝึกอบรมจำนวน 84 คน จำแนกเป็นเพศชาย ร้อยละ 41.67 เป็นเพศหญิงร้อยละ 58.33 ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 15-16 ปี ร้อยละ 65.47 รองลงมาคืออายุระหว่าง 17-18 ปี ร้อยละ 23.81 นอกนั้นมีอายุต่ำกว่า 15 ปี ร้อยละ 10.72 ระดับการศึกษาส่วนมากเป็นนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายร้อยละ 73.81

และระดับมัธยมศึกษาตอนต้นร้อยละ 26.19

การตัดสินใจเข้ารับการฝึกอบรมครั้งนี้ ได้รับคำแนะนำจาก ครู-อาจารย์มากที่สุด ร้อยละ 75.0 เป็นความประสงค์ของตนเองด้วย ร้อยละ 50.0 ได้รับคำแนะนำจากบิดามารดา ร้อยละ 20.23 เพื่อนแนะนำมาร้อยละ 14.28 ได้รับคำแนะนำจากญาติพี่น้องน้อยที่สุดร้อยละ 5.95

มีประสบการณ์ในการฝึกอบรมจริยธรรมร้อยละ 16.67 ไม่เคยเข้ารับการฝึกอบรมมาก่อนร้อยละ 83.33

4.2 การศึกษากระบวนการฝึกอบรมเกี่ยวกับหลักสูตร กิจกรรม วิทยากร และสื่อที่ใช้ในการฝึกอบรม

จากการศึกษากระบวนการฝึกอบรมจริยธรรมให้แก่เยาวชนของวัดพระธรรมกาย เกี่ยวกับหลักสูตร กิจกรรม วิทยากร และสื่อที่ใช้ในการฝึกอบรมจากเอกสารและการสังเกต การฝึกอบรมพบว่า

4.2.1 หลักสูตรที่ใช้ในการฝึกอบรมจริยธรรม มีชื่อเรียกเฉพาะว่า "โครงการวัยรุ่นคุณธรรม"

วัตถุประสงค์ของหลักสูตร

- 1) เพื่อปลูกฝังให้เยาวชนมีศรัทธา สามารถปฏิบัติตนตามแบบอย่างของพุทธศาสนิกชนได้
- 2) เพื่อปลูกฝังให้เยาวชนมีศรัทธาที่จะทำทาน รักษาศีลและเจริญภาวนา
- 3) เพื่อปลูกฝังให้เยาวชนเป็นผู้มีวินัย มีความเคารพ มีความอดทน

คำอธิบายหลักสูตร : ให้เยาวชนเข้าใจและสามารถปฏิบัติได้ในเรื่องการทำบุญให้ทาน การรักษาศีล การเจริญสมาธิภาวนา ความกตัญญูทวดเทวี คุณสมบัติ ของคนดีที่โลกต้องการ ความมีวินัย ความเคารพ ความอดทน และ ความรู้เรื่องกัลยาณมิตร

ระยะเวลาในการฝึกอบรม 3 วัน 2 คืน (ศุกร์ เสาร์ และอาทิตย์)

เริ่มการฝึกอบรมในวันศุกร์ เวลา 17.00 น.

ปิดการฝึกอบรมในวันอาทิตย์ เวลา 15.30 น.

4.2.2 กิจกรรมในการฝึกอบรม วิธีการฝึกอบรมจะให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้ลงมือปฏิบัติจริงดังปรากฏในตารางฝึกอบรม และมีกิจกรรมดังต่อไปนี้

- 1) การสวดมนต์ทำวัตรเช้า-เย็น
- 2) สมาทานศีล 8 ตลอดการฝึกอบรม

- 3) สมาทานธุดงค์ 1 ข้อ (อยู่ในที่ที่เจ้าหน้าที่จัดให้)
- 4) การฝึกสมาธิ
- 5) การทำบุญตักบาตร
- 6) การใช้และการเก็บรักษากลด
- 7) พังพรรณบรรยาย
- 8) กิจกรรมฝึกความอดทน
- 9) การประชุมกลุ่มย่อย และการรายงานผลการประชุม
- 10) พิธีจุดเทียนรวมใจ
- 11) ฝึกมารยาทต่างๆ เช่น การรับประทานอาหาร การวางรองเท้า การใช้ห้องน้ำ
- 12) การฝึกอบรมเป็นฐาน (เช่น ฐานให้ทาน ฐานรักษาศีล ฯลฯ)
- 13) การแสดงละครชาดก
- 14) การกล่าวเปิดใจของผู้เข้ารับการฝึกอบรม
- 15) เพลง-เกม
- 16) การปฐมนิเทศผู้เข้ารับการฝึกอบรม
- 17) พิธีเปิด-ปิดการฝึกอบรม

4.2.3 วิทยาการที่ให้การฝึกอบรม เป็นบุคลากรที่ดำเนินกิจกรรมฝึกอบรมจริยธรรม "โครงการค่ายวัยรุ่นนาคธรรม" แบ่งออกเป็น 4 ประเภทดังนี้

1) พระวิทยากร เป็นพระภิกษุสองรูปจากสำนักวัดพระธรรมกาย บวชมาแล้ว 4 พรรษา อายุ 25 ปีและ 26 ปี ทั้งสองรูปได้ศึกษาพระธรรมวินัยและวิธีการฝึกอบรมจริยธรรมให้แก่เยาวชน และวัดพระธรรมกายได้คัดเลือกให้เป็นวิทยากรอบรมจริยธรรมให้แก่เยาวชน ตามสถานศึกษาต่างๆ ทั่วประเทศมาแล้ว 20 ครั้ง มีเยาวชนที่ท่านทั้งสองให้การฝึกอบรมไปแล้วประมาณ 2,000 คน ในการฝึกอบรมครั้งนี้ ท่านทั้งสองทำหน้าที่ในการฝึกอบรมในกิจกรรมที่เหมาะสมกับสมณะสาธิต เช่น นำสวดมนต์ทำวัตรเช้า-เย็น สอนการฝึกสมาธิ ให้ศีล นำบูชาข้าวพระ บิณฑบาตรร่วมกับพระในท้องถื่น สาธิตมารยาทในการรับประทานอาหาร ทั้งสองรูปจะผลัดเปลี่ยนกันทำหน้าที่รูปละกิจกรรม การปฏิบัติงานของท่านเรียบร้อยดูสง่างาม น่าเลื่อมใสศรัทธา ครองจีวรกระชับรัดกุม เวลาเทศน์สอนอยู่ในอาการสำรวม ดูไม่น่าเบื่อ ผู้เข้ารับการฝึกอบรมสนใจปฏิบัติตามอย่างเต็มที่ หัวข้อธรรมะที่ท่านทำหน้าที่บรรยายได้แก่ ความกตัญญู ศีล คนดีที่โลกต้องการ โดยใช้สื่อประกอบการบรรยายอย่างครบถ้วน เช่น สไลด์ แผ่นภาพ

โปรงใส วิดีโอเทป เทปเสียง เป็นต้น

2) วิทยาการที่เป็นมรดก มีจำนวน 4 ท่าน เป็นเจ้าหน้าที่อยู่ในวัดพระธรรมกาย ทุกคนได้ศึกษาพระธรรมวินัยที่สำนักวัดพระธรรมกาย และจบการศึกษาระดับปริญญาตรี ที่เป็นชายตั้งใจจะบวชอุทิศชีวิตในพระพุทธศาสนาตลอดชีวิต วิทยาการทั้ง 4 ท่านนี้ รักษาศีล 8 ได้ เป็นนิจศีล ผูกพันตมมาดีพอสมควร มีหน้าที่ดำเนินกิจกรรมบางอย่าง ที่ไม่เหมาะจะให้พระ วิทยาการกระทำ เช่น การร้องเพลง เล่นเกม นำกราบพระ เป็นวิทยาการประจำฐานฝึกอบรมในเรื่องความอดทน การทำบุญให้ทาน นำกล่าวอนุโมทนาบุญ เป็นพิธีกรในการดำเนินกิจกรรมทั้งหมด โดยผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนกันทั้ง 4 ท่าน

3) วิทยาการที่เลี้ยง เป็นครู-อาจารย์จากโรงเรียนต่างๆ ที่ส่งนักเรียนเข้ารับการฝึกอบรม ส่วนใหญ่จะเคยร่วมงานค่ายวัยรุ่นคุณธรรมมาก่อน และเคยร่วม กิจกรรมต่าง ๆ ของวัดพระธรรมกายมาแล้ว มีหน้าที่คอยช่วยเหลือวิทยาการในการฝึกอบรม ติดตามหมู่ของผู้เข้ารับการฝึกอบรมไปทุกแห่งที่ทำกิจกรรม ปฏิบัติตนเสมือนว่าเป็นผู้เข้ารับการฝึกอบรมด้วย แท้ที่จริง เป็นต้นแบบตัวอย่างในการทำกิจกรรมนั่นเอง ให้ความอบอุ่น เป็นกันเอง และเป็นการควบคุมผู้เข้ารับการฝึกอบรมไปในตัว

4) วิทยาการสนับสนุนการฝึกอบรม เป็นครู-อาจารย์จากโรงเรียนมัธยมศึกษา ที่ส่งนักเรียนเข้าอบรมมากที่สุด คือ โรงเรียนบ้านเป้าวิทยา มีหน้าที่ในการจัดการฝึกอบรมเตรียมการ และสนับสนุนเรื่องการทำอาหาร เครื่องดื่ม จัดสถานที่ การพยาบาล แสงสว่าง ห้องน้ำ ห้องส้วม ห้องอบรม พิธีเปิด-ปิดการฝึกอบรม คอยประสานงานกับวิทยาการอื่นๆ ทั้งหมดเป็นกลุ่มผู้อยู่เบื้องหลังการฝึกอบรม ปฏิบัติหน้าที่จริงจังและเข้มแข็งมาก ส่วนใหญ่มามีหน้าที่ราชการตามคำสั่งของผู้บังคับบัญชา มีบางคนเป็นอาสาสมัครมาช่วยประสานงาน เพราะศรัทธาในกิจกรรมนี้ และเป็นบุคคลลากรจากโรงเรียนอื่นๆ ที่ไม่ได้ส่งนักเรียนเข้ารับการฝึกอบรมแต่อย่างใด

4.2.4 สื่อที่ใช้ในการฝึกอบรม แบ่งเป็น 3 ประเภทใหญ่ๆ ได้ดังนี้

1) อุปกรณ์หรือเครื่องมือ (Equipment) เช่น อุปกรณ์ทำความสะอาดสถานที่ต่างๆ เครื่องขยายเสียง โทรโข่ง (Megaphone) เครื่องฉายสไลด์ เครื่องฉายภาพข้ามศีรษะ (Overhead projector) เครื่องเล่นเทปเสียง เครื่องรับโทรทัศน์พร้อมเครื่องฉายวิดีโอเทป

2) วัสดุ (Software) เป็นสิ่งที่ใช้กับเครื่องมือ ได้แก่ เทปเพลง เทปนันทน์สมาธิ วิดีโอเทปเรื่องธรรมทายาท फिल्मสไลด์เรื่องศูนย์พุทธจักรปฏิบัติธรรม และแผ่นภาพโปรงใสประกอบการบรรยายธรรม

3) วิธีการ (Method) สื่อประเภทนี้ เป็นการกระทำหรือลงมือปฏิบัติ ผู้เข้ารับการฝึกอบรมจะสามารถเข้าใจและปฏิบัติตามได้ง่าย เช่น การแสดงละครชาดก การสาธิตการใช้ และการเก็บรักษาผลไม้ การกราบพระแบบเบญจางคประดิษฐ์ การฝึกสมาธิ การสวดมนต์ทำวัตรเช้า-เย็น ฯลฯ การใช้สื่อในการทำกิจกรรมต่างๆ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของหลักสูตรนั้น ได้แสดงไว้ในตารางที่ 3 ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 3 แสดงกิจกรรมการฝึกอบรม การใช้สื่อประกอบการทำกิจกรรมตามวัตถุประสงค์ของการฝึกอบรมจริยธรรมให้แก่เยาวชนของวัดพระธรรมกาย

วัตถุประสงค์ของหลักสูตร	กิจกรรมการฝึกอบรม	สื่อ/อุปกรณ์ที่ใช้ประกอบกิจกรรม
1. เพื่อปลูกฝังให้เยาวชนมีศรัทธาในพระพุทธศาสนาสามารถปฏิบัติตนตามแบบอย่างของพุทธศาสนิกชนได้	1. การสวดมนต์ทำวัตรเช้า-เย็น 2. การบูชาข้าวพระ 3. การชมสไลด์เรื่องศูนย์พุทธจักรปฏิบัติธรรม 4. การชมเทปโทรทัศน์เรื่องธรรมทายาท 5. การกราบพระแบบเบญจางคประดิษฐ์ 6. การให้ความรู้เรื่องการทำบุญให้ทาน 7. การทำบุญตักบาตร	1. หนังสือสวดมนต์ฉบับธรรมทายาท 2. โทรโข่ง (Megaphone) / คำกล่าวบูชาข้าวพระ 3. สไลด์เรื่องศูนย์พุทธจักรปฏิบัติธรรม 4. เทปโทรทัศน์เรื่องธรรมทายาท 5. ภาพแสดงการกราบพระแบบเบญจางคประดิษฐ์ 6. แผ่นใสประกอบการบรรยาย 7. คำบรรยายเรื่องการทำบุญ/อาหารใส่บาตร
2. เพื่อปลูกฝังให้เยาวชนมีศรัทธาที่จะทำทานรักษาศีล และเจริญภาวนา	1. การทำบุญตักบาตร 2. การให้ความรู้เรื่องการทำบุญให้ทาน	1. คำบรรยายเรื่องการทำบุญให้ทาน/อาหารใส่บาตร 2. แผ่นใสประกอบการบรรยาย

ตารางที่ 3 แสดงกิจกรรมการฝึกอบรม การใช้สื่อประกอบการทำกิจกรรมตามวัตถุประสงค์ของการฝึกอบรมจริยธรรมให้แก่เยาวชนของวัดพระธรรมกาย (ต่อ)

วัตถุประสงค์ของหลักสูตร	กิจกรรมการฝึกอบรม	สื่อ/อุปกรณ์ที่ใช้ประกอบกิจกรรม
3. เพื่อปลูกฝังให้เยาวชนเป็นผู้มีวินัย มีความเคารพ มีความอดทน	3. การสมาทานศีล 8 และธุดงค์วัตร	3. หนังสือสวดมนต์ฉบับธรรมทายาท
	4. การให้ความรู้เรื่องศีลและธุดงค์	4. แผ่นใสประกอบการบรรยาย
	5. การฝึกทำสมาธิ	5. เทปนำนั่งสมาธิ
	6. การให้ความรู้เรื่องกัลยาณมิตร	6. เทปโทรทัศน์เรื่องธรรมทายาท
	1. การกราบแบบเบญจางคประดิษฐ์	1. การแสดงการกราบแบบเบญจางคประดิษฐ์
	2. การให้ความรู้เรื่องความเคารพ	2. แผ่นใสบรรยายเรื่องความเคารพ
	3. การให้ความรู้เรื่องความกตัญญูตเวที	3. แผ่นใสประกอบการบรรยายเรื่องความกตัญญู
	4. การรักษาความสะอาด	4. อุปกรณ์รักษาความสะอาด หีบน้ำ ห้างส้วม
	5. การฝึกให้เป็นผู้มีน้ำใจ	5. อุปกรณ์รักษาความสะอาด ห้องประชุม, จานชาม
	6. การแสดงละครชาตก	6. หนังสือนิทานชาตก
	7. การฝึกความอดทน	7. อุปกรณ์การจัดส้วม
	8. การกล่าวอนุโมทนาบุญ	8. โทรโข่ง (Megaphone) และคำบรรยายเกี่ยวกับการกล่าวอนุโมทนาบุญ

ตารางที่ 3 แสดงกิจกรรมการฝึกอบรม การใช้สื่อประกอบการทำกิจกรรมตามวัตถุประสงค์
ประสงค์ของการฝึกอบรมจริยธรรมให้แก่เยาวชนของวัดพระธรรมกาย
(ต่อ)

วัตถุประสงค์ของหลักสูตร	กิจกรรมการฝึกอบรม	สื่อ/อุปกรณ์ที่ใช้ประกอบกิจกรรม
	9. การประชุมกลุ่มย่อย และการรายงานผล การประชุม 10. การรักษาระเบียบ 11. การฝึกมารยาท ต่างๆ 12. การฝึกกายบริหาร 13. เพลง-เกม 14. การรักษาศีลและ ชุดคำวัตร	9. เครื่องขยายเสียง, โต๊ะหมู่, แท่นบรรยาย (Phodium) 10. กระสอบเช็ดเท้าก่อนเข้า ห้องประชุม 11. โทรโข่ง (Megaphone) การอธิบาย การทำกิจกรรม 12. เทปเพลงประกอบจังหวะ 13. เทปเพลงและคำอธิบาย เกี่ยวกับการเล่นเกม 14. หนังสือสวดมนต์ฉบับธรรม ทายาทในภาคผนวกเรื่อง การรักษาศีล

ผลการศึกษาวิธีการฝึกอบรมตามตารางที่ 3 มีวัตถุประสงค์ 3 ข้อดังนี้

1) เพื่อปลูกฝังให้เยาวชนมีศรัทธาในพระพุทธศาสนา สามารถปฏิบัติตนตามแบบอย่าง
ของพุทธศาสนิกชนได้

กิจกรรมการฝึกอบรมเพื่อสนองวัตถุประสงค์ข้อนี้มีดังต่อไปนี้

(1) การสวดมนต์ทำวัตรเช้า-เย็น เป็นกิจกรรมที่ทุกคนในค่ายฝึกอบรมต้อง
ร่วมกิจกรรมนี้ โดยเริ่มทำวัตรเช้าเวลา 05.00 น. ใช้เวลาประมาณ 20 นาที สวดมนต์
ทำวัตรเย็นเวลา 19.00 น. ใช้เวลาประมาณ 25 นาที หลังจากสวดมนต์ทำวัตรเสร็จแล้ว
พระอาจารย์ที่นำสวดมนต์ จะสอนเรื่องการทำสมาธิต่ออีกประมาณ 30-60 นาที การสวดมนต์
ทำวัตรนี้ใช้หนังสือสวดมนต์เป็นคู่มือ บทสวดมนต์เป็นบทสรรเสริญคุณของพระรัตนตรัยและแผ่
เมตตาให้แก่สรรพสัตว์

(2) การบูชาข้าวพระ เป็นกิจกรรมที่ปฏิบัติก่อนถวายภัตตาหารแด่พระสงฆ์ทั้งเช้าและเพล โดยพระวิทยากรจะเป็นผู้นำกล่าวบูชาข้าวพระซึ่งถือเป็นการบูชาคุณของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ก่อนจะกล่าวคำบูชา ให้ทุกคนได้นั่งสมาธิ โดยมีสำรับอาหารของทุกคนวางข้างหน้า พระวิทยากรจะกล่าวแนะนำว่า พระสาสดาเป็นผู้มีพระคุณต่อทุกคน เมื่อจะประกอบกิจกรรมใดๆ เช่น ก่อนรับประทานอาหารเราก็นึกถึงพระคุณท่าน ให้น้อมนำข้าวบลาอาหารบูชาคุณของพระองค์ โดยนึกลั่นสำรับกับข้าวให้ใสบริสุทธิ์ ที่ศูนย์กลางกาย ด้วยอำนาจใจของทุกคนก็น้อมนำสำรับนั้นถวายแก่พระองค์ แล้วกล่าวคำลาข้าวพระด้วยคำว่า "เสสัง มังคะลังยาจามะ" เป็นเสร็จพิธี

(3) การชมสไลด์เรื่องศูนย์พุทธจักรปฏิบัติธรรม เป็นสไลด์ระบบมัลติวิชั่น (Multivision) ก่อนฉายสไลด์วิทยากรได้กล่าวนำถึงศูนย์พุทธจักรปฏิบัติธรรม ซึ่งเป็นชื่อเดิมของวัดพระธรรมกายก่อนยกฐานะขึ้นเป็นวัด สไลด์เรื่องนี้ทำให้ผู้ชมได้เห็นวิวัฒนาการของวัดพระธรรมกาย วัตถุประสงค์ของการสร้างวัด และนำเสนอโครงการฝึกอบรมจริยธรรมสำหรับเยาวชน ประชาชน และหน่วยงานต่างๆ กิจกรรมชมสไลด์นี้ เริ่มเวลาประมาณ 21.00 น. ใช้เวลาประมาณ 20 นาที แต่ระหว่างการนำเสนอเกิดไฟฟ้าดับทำให้หยุดชะงักไปประมาณ 5 นาที จึงเริ่มต่อไปจนจบ

(4) การชมเทปโทรทัศน์(วีดีโอ)เรื่องธรรมทายาท กิจกรรมนี้เป็นกิจกรรมหนึ่งในการฝึกอบรมเป็นฐานในจำนวน 6 ฐาน ในวันที่ 2 ของการฝึกอบรมระหว่างเวลา 9.00 - 16.30 น. วิทยากรประจำฐานเรื่องธรรมทายาทจะกล่าวแนะนำว่า โครงการอบรมที่วัดพระธรรมกายจัดขึ้นสำหรับเยาวชนระดับอุดมศึกษา ในรายละเอียดของเรื่องชี้ให้เห็นวิธีการฝึกอบรมกิจกรรมต่างๆ ของวัดพระธรรมกายซึ่งมี 2 ช่วงคือ ช่วงเตรียมตัวบวช 1 เดือน และบวชอีก 1 เดือน เยาวชนชมวีดีโอเรื่องนี้ ได้มองเห็นการใช้ชีวิตของพระสงฆ์ที่ปฏิบัติปฏิบัติชอบ มีชีวิตความเป็นอยู่อย่างไร เป็นการสร้างศรัทธาในพระพุทธศาสนาให้แก่เยาวชนได้เป็นอย่างดี ใช้เวลาเสนอประมาณ 30 นาที รวมเวลาที่แนะนำด้วยเป็น 40 นาที

(5) การกราบพระแบบเบญจางคประดิษฐ์ กิจกรรมนี้ ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้ฝึกปฏิบัติตั้งแต่การปฐมนิเทศ โดยวิทยากรได้แนะนำและสาธิตการกราบพระที่ถูกต้อง และพร้อมเพรียงกัน เกิดภาพสวยงาม สร้างศรัทธาให้กับเยาวชน เต็มใจที่จะกราบพระโดยทุกครั้งที่ทำกิจกรรม เมื่อมีพระวิทยากรอยู่ด้วย จะมีการกราบพระแบบเบญจางคประดิษฐ์ กว่าจะสิ้นสุดการฝึกอบรมทั้ง 3 วันผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีโอกาสรกราบพระหลายสิบครั้ง ทำให้ทุกคนกราบพระได้อย่างชำนาญถูกต้องพร้อมเพรียงกันและสวยงาม

(6) การให้ความรู้เรื่องการทำบุญให้ทาน กิจกรรมนี้เป็นหนึ่งใน 6 ฐานที่มีปรากฏในตารางของวันที่ 2 ของการฝึกอบรม ระหว่างเวลา 9:00น. - 16:30 น. ใช้เวลาประมาณ 40 นาที ความรู้เรื่องการทำบุญให้ทาน คณะวิทยากรมีเกมให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้ร่วมกันเล่นประมาณ 10 นาที เป็นเกมที่นำไปสู่ความเสียสละมีวิธีเล่น คือ วิทยากรนำทรัพย์สินมีค่ามาไม่น้อยไม่เท่ากัน ประมาณ 10 ชิ้น ให้ผู้เข้ารับการอบรม 15 คน เลือกหยิบไว้เป็นของตนเองขึ้นมามีทั้งผู้สมหวังและผิดหวัง เมื่อวิทยากรอนุญาตให้ทุกคนได้เจรจาตกลงแลกเปลี่ยนและเสียสละทรัพย์สินสิ่งของที่ได้มา บางคนก็ยอม บางคนก็ไม่ยอม เมื่อเกมยุติลงทำให้ผู้เล่นเกมได้คิดในเรื่องความเสียสละและการให้ เป็นการนำเข้าสู่บทเรียน เรื่องการทำบุญให้ทานเป็นหัวข้อธรรมที่กล่าวถึงวัตถุประสงค์ สิ่งของที่ควรให้ทาน สิ่งของที่ไม่ควรให้ทาน และองค์ประกอบของการให้ทานที่มีผลมาก

(7) การทำบุญตักบาตร เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นในเช้าวันสุดท้ายของการฝึกอบรม เวลาประมาณ 07.00 - 7.30 น. โดยให้ผู้เข้าอบรมทุกคนและวิทยากร เจ้าหน้าที่ทุกฝ่ายที่จัดการฝึกอบรมได้ร่วมกิจกรรม ดังนี้

- เตรียมอาหารใส่บาตร โดยซื้อจากเจ้าหน้าที่ที่จัดไว้ให้
- ตั้งแถวรอบๆ องค์พระธาตุสามหมื่น
- นิมนต์พระภิกษุมานิเทศบาตร จำนวน 10 รูป
- วิทยากรนำไหว้พระ รับศีล และกล่าวคำถวายสังฆทาน
- เริ่มพิธีตักบาตรโดยนั่งคุกเข่าขณะใส่บาตร วิทยากรจะให้ความรู้เรื่องการตักบาตร โดยเปิดเพลงธรรมเบาๆ ประกอบไปด้วย
- เมื่อตักบาตรเสร็จพระภิกษุเดินทางกลับ ทุกคนจะกล่าวอนุโมทนาบุญซึ่งกันและกัน (แสดงความยินดีซึ่งกันและกัน) เมื่อกล่าวคำว่า "อนุโมทนาบุญด้วยนะครับ" ทุกคนจะตอบรับว่า "สาธุ"
- ทุกคนช่วยกันเก็บอุปกรณ์ เสื่อ กวาดบริเวณให้สะอาดเรียบร้อยภายในเวลาไม่ถึง 5 นาที

2) เพื่อปลูกฝังให้เยาวชนมีศรัทธาที่จะทำทานรักษาศีลและเจริญภาวนา

กิจกรรมการฝึกอบรมเพื่อสนองวัตถุประสงค์ข้อนี้ดังต่อไปนี้

(1) การทำบุญตักบาตร เป็นกิจกรรมเดียวกันกับวัตถุประสงค์ที่ 1 กิจกรรมนี้สนองวัตถุประสงค์ของการฝึกอบรมข้อที่ 2 นี้ด้วย

(2) การให้ความรู้เรื่องการทำบุญให้ทาน เป็นกิจกรรมเดียวกันกับวัตถุประสงค์ที่

1 กิจกรรมนี้สนองวัตถุประสงค์ของการฝึกอบรมข้อที่ 2 นี้ด้วย

(3) การสมาทานศีล 8 และธุดงค์วัตร กิจกรรมนี้กำหนดให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรม ได้รักษาศีล 8 และรักษาดังวัตร เป็นกฎระเบียบของค่ายฝึกอบรม เริ่มกิจกรรมเวลา 21.00 น. หลังสวดมนต์ทำวัตรเย็น ของวันแรกของการฝึกอบรม การสมาทานศีล 8 เริ่มจาก ให้ทุกคนกล่าวคำอาราธนาศีล 8 โดยดูจากคู่มือสวดมนต์ฉบับธรรมทายาท และกล่าวคำขอเข้า ถึงไตรสรณคม แล้วรับศีล 8 ที่ละข้อจากพระวิทยากร จากนั้นพร้อมกันกล่าวนะโมฯ 3 จบ แล้วกล่าวคำสมาทานธุดงค์ 1 ข้อ คือ อยู่ในที่ที่เจ้าหน้าที่จัดให้ โดยให้กางกลดเป็นที่นอนตาม จุดที่กำหนดให้ ห้ามโยกย้ายไปที่อื่น

(4) การให้ความรู้เรื่องศีลและธุดงค์ หลังจากสมาทานศีล 8 และสมาทานธุดงค์ เสร็จแล้ว พระวิทยากรจะบรรยายเรื่องการรักษาศีล 8 บอกวัตถุประสงค์และรายละเอียด ของศีล 8 และให้ความรู้เรื่องธุดงค์เป็นบทฝึกที่ได้ผลเฉียบพลัน มีแผ่นใสประกอบการบรรยาย

(5) การฝึกทำสมาธิ หลังจากสวดมนต์ทำวัตรเช้า-เย็น แล้วทุกครั้งจะมีการฝึก สมาธิ โดยพระวิทยากร กล่าวแนะนำการทำสมาธิตามแนววิชาวชิตรรรมกาย ทุกคนนั่งเป็นแถว ระยะห่างพอสมควร เมื่อเวลาขยับตัวแล้วเข้าไม่ชนคนอื่น พระวิทยากรกล่าวนำด้วยเสียงชัด เจน เข้าใจง่าย สามารถปฏิบัติตามได้ทันที การฝึกสมาธินี้ใช้เวลาครั้งละประมาณ 30-40 นาที นับเป็นกิจกรรมที่น่าสนใจมากกิจกรรมหนึ่ง จากแบบสอบถาม ผู้เข้ารับการฝึกอบรมพอใจ ที่จะฝึกสมาธิ เห็นว่าเหมาะสมและให้ประโยชน์มาก

(6) การให้ความรู้เรื่องกัลยาณมิตร เป็นการบรรยายประกอบสไลด์เรื่องกัลยาณมิตร ผู้สร้างสันติสุขให้แก่ชาวโลก ชี้ให้เห็นหน้าที่ของกัลยาณมิตร อานิสงค์ของการเป็นกัลยาณมิตร แล้วยกตัวอย่างผู้ทำหน้าที่กัลยาณมิตร ได้แก่ พระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระสาวกทั้งหลาย ปัจจุบัน ได้แก่ พระสงฆ์ ครู-อาจารย์ และกัลยาณมิตรที่มาทำหน้าที่เป็นวิทยากรในการอบรมครั้งนี้ กิจกรรมนี้เป็น 1 ใน 6 ฐานของการฝึกอบรม

รายละเอียดทั้ง 6 หัวข้อย่ออยู่ใน ภายภาคผนวก ค

3) เพื่อปลูกฝังให้เยาวชนเป็นผู้มีวินัย มีความเคารพ มีความอดทน

กิจกรรมการฝึกอบรมเพื่อสนองวัตถุประสงค์ข้อนี้ มีดังต่อไปนี้

(1) การกราบพระแบบเบญจางศุประดิษฐ์ ดังได้กล่าวแล้วในวัตถุประสงค์ข้อ 1

(2) การให้ความรู้เรื่องความเคารพ เรื่องความกตัญญูกตเวทิต เป็นกิจกรรมหนึ่งใน ฐานของการฝึกอบรม 6 ฐาน ใช้เวลาประมาณ 40 นาที พระวิทยากรเป็นผู้บรรยายธรรม ในหัวข้อนี้ โดยใช้แผ่นใสประกอบการบรรยาย กล่าวถึงพระคุณของบิดา-มารดา และการตอบ

แทนคุณ นอกจากนั้นได้กล่าวถึงการเคารพ บอกความหมายของการเคารพ วิธีเคารพ และสิ่งที่จะต้องเคารพ มีอะไรบ้าง เป็นกิจกรรมหนึ่งที่ทุกคนบอกว่าประทับใจมาก จนถึงกับเขียนตอบแบบสอบถามว่า "คิดถึงแม่มาก จะกราบแม่ทันทีที่ไป집บ้าน"

(3) การรักษาความสะอาดและฝึกให้มีน้ำใจ วิทยากรได้แบ่งหน้าที่ทำความสะอาดสิ่งต่างๆ ให้แต่ละหมู่ซึ่งมีอยู่ 6 หมู่ ได้ทำกิจกรรมทำความสะอาดโดยมีอุปกรณ์ ทำความสะอาดครบ สำหรับทำความสะอาดสถานที่ต่างๆ เช่น ไม้กวาด ผ้าถูพื้น ถูมือน้ำยาล้างห้องส้วม ห้องน้ำ ชันและถังดักน้ำ การแบ่งหน้าที่นี้ วิทยากรใช้คำว่า "แบ่งบุญ" ให้ได้รับทุกหมู่ แทนคำว่า "แบ่งเวร" เพราะถือว่างานเหล่านี้เมื่อทำแล้วจะได้บุญ

(4) การฝึกความอดทน กิจกรรมนี้วิทยากรได้แนะนำความรู้เกี่ยวกับความอดทน บอกความหมาย และระดับของความอดทน แล้วให้ลงมือฝึกความอดทน เช่น ล้างห้องน้ำ ห้องส้วม ที่ต้องอดทนต่อความฉ่ำตัว ให้หมอบคลานตามที่รกและลำบาก เพื่อฝึกความอดทนต่อความยากลำบาก เป็นต้น เป็นต้น เป็นกิจกรรม 1 ใน 6 ฐาน ที่ทุกคนจะต้องผ่านการฝึกอบรม ฐานนี้เรียกว่า "ฐานฝึกความอดทน"

(5) การแสดงละครชาตก กิจกรรมนี้ใช้การแสดงหมู่ละประมาณ 10 นาที โดยศึกษาเรื่องที่จะแสดงจากหนังสือนิทานชาตกที่วิทยากรนำมาให้ แล้วเลือกเรื่องที่จะแสดงหมู่ละ 1 เรื่อง มีการซ้อมแสดงล่วงหน้าและแต่งกายเตรียมแสดง และเริ่มแสดงเมื่อเวลาประมาณ 20.00-21.30 น. ของคืนวันที่ 2 ของการฝึกอบรม เมื่อเริ่มแสดงวิทยากรจะแนะนำวิธีการตั้งแต่การกราบพระและรายงานว่าจะแสดง เรื่องอะไร แล้วแสดงได้เลย หลังจากแสดงจบแล้ว ผู้แทนหมู่บอกข้อคิดที่ได้จากการแสดง เมื่อแสดงจบทุกหมู่แล้ว มีการมอบรางวัลผู้แสดงดีเด่น และรางวัลหมู่แสดงดีเด่น

(6) การกล่าวอนุโมทนาบุญ เป็นการกล่าวแสดงความยินดีเมื่อเห็นผู้อื่นทำความดี เช่น เมื่อตัดบาตรเสร็จ ก็กล่าวว่า "ขออนุโมทนาบุญด้วยนะครับ" หรือ เมื่อเห็นผู้อื่นกำลังทำความสะอาดสถานที่ก็กล่าวอนุโมทนาบุญ โดยขณะกล่าวต้องยกมือประนมขึ้นไหว้ ผู้ถูกอนุโมทนาบุญ ก็ตอบรับว่า "สาธุ" พร้อมยกมือไหว้เช่นกัน วิทยากรบางท่านกล่าวพร้าเพื่อจะดูเหมือนว่าทำเล่นๆ คลายความสำคัญไปในบางครั้ง

(7) การประชุมกลุ่มย่อยและการรายงานผลการประชุม ระยะเวลาที่จะแยกประชุมกลุ่ม คือ เวลา 16.30 - 18.00 น. ในวันที่ 2 ของการฝึกอบรม แต่ละหมู่จะมีวิทยากรเป็นที่ปรึกษาภายในหมู่ ที่ประชุมเลือกประธานดำเนินการประชุม เลือกเลขาบันทึกการประชุม และเลือกผู้แทนสำหรับกล่าวรายงานในนามของกลุ่ม วิทยากรได้กำหนดหัวข้อ

ประชุมเป็น 5 ประเด็น คือ เรียนรู้อะไรบ้าง ได้ข้อคิดอะไร ในการฝึกอบรมครั้งนี้ประทับใจอะไรบ้าง ความบกพร่องของตนเองมีอะไรบ้าง และแต่ละคนมีโน้ตชีทที่จะแก้ไขข้อบกพร่องของตนเองอย่างไร เสร็จแล้วผู้แทนจะรายงานต่อที่ประชุมใหญ่ เวลา 20:00-21:00 น.

(8) การรักษาระเบียบและฝึกมารยาทต่าง ๆ ความเป็นระเบียบเรียบร้อยของค่ายฝึกอบรมขึ้นอยู่กับกิจกรรมการรักษาระเบียบ ดังนี้

- การนั่ง ในห้องประชุมกำหนดให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมนั่งกับพื้นปูเสื่อเป็นแถวตรง แยกชาย-หญิงออกเป็น 2 ส่วน คือ ฝ่ายหญิงนั่งด้านซ้ายมือ ชายนั่งด้านขวามือ ในการฝึกอบรมพูดติดปากกันเสมอว่า "หญิงซ้าย ชายขวา" ระยะห่างสามารถกราบพระได้พอดีประมาณ 50 ซม. ต่อคน และระยะข้างเคียงห่างพอดีที่เข่าจะไม่ชนกันเวลานั่งสมาธิ

- การวางรองเท้า จะเน้นมากที่จะวางให้เป็นระเบียบ เป็นแถวเป็นแนว วางหันหน้าออกเมื่อเวลาสวดใส่จะเดินออกได้ทันทีไม่สับสนวุ่นวาย เมื่อเป็นระเบียบแล้ว จะใช้ก็ง่ายหายก็รู้ ดูกิ่งามตา ตลอดการฝึกอบรมปรากฏว่าไม่มีรองเท้าของผู้เข้ารับการฝึกอบรมหายเลย

- การรับประทานอาหารเช้าด้วยรับอาหารเป็นข้าวราดแกง มีของหวาน และผลไม้ เมื่อรับอาหารมาแล้วจะมานั่งรอเป็นแถว วางจานข้าว แก้วน้ำ เป็นแนวเดียวกันตลอดทั้งแถว โดยนั่งเป็นแถวคู่หันหน้าเข้าหากัน คนที่เตรียมพร้อมแล้วจะนั่งหลับตาทำสมาธิ รอจนกว่าวิทยากรจะให้สัญญาณว่าพร้อมแล้ว ก็เริ่มพิธีบูชาข้าวพระ (ซึ่งได้กล่าวไว้แล้ว) หลังบูชาข้าวพระก็ลงมือรับประทานอาหารเช้า วิทยากรจะนั่งบนโต๊ะที่ทุกคนมองเห็นได้ชัดเจน ท่านจะสาธิตและอธิบายมารยาทในการรับประทานอาหารเช้า เช่น ดักข้าวแต่พอดี 1 คำ ดักจากขอบจานเข้าไปหาตรงกลาง ยกคำข้าวเข้าไปหาปาก ไม่ให้ก้มหน้าลงไปหาจานข้าว ฯลฯ เมื่ออธิบายจบ จึงลงมือรับประทานอาหารเช้า ปรากฏว่าเรียบร้อยสวยงาม ไม่มีเสียงช้อนกระทบจาน ไม่พูด ไม่คุย เมื่อข้าวหมดจานถ้ายังไม่อิ่มให้ลุกขึ้นไปดักเพิ่มได้ แต่มีข้อแม้ว่าต้องรับประทานให้หมด เมื่ออิ่มแล้วให้เช็ดจาน ช้อน ภาชนะ ด้วยกระดาษหนังสือพิมพ์เก่าที่ขยำจนนุ่ม แล้วเช็ดให้แห้ง นำกระดาษที่เช็ดแล้วนี้ทิ้งในถังขยะ นำจานและช้อนไปล้างให้สะอาดอีกครั้ง เป็นการรักษาสິงแวดล้อม เพราะทำให้ไขมันจากจานข้าวไม่ลงในน้ำ น้ำก็จะไม่เน่าเสีย

(9) การฝึกกายบริหาร เป็นกิจกรรมที่มีวัตถุประสงค์ เพื่อคลายความปวดเมื่อยจากการนั่งสมาธิ และได้ออกกำลังกาย ใช้เวลาประมาณ 30 นาที หลังจากการนั่งสมาธิในตอนเช้า เมื่อเวลาประมาณ 6:00 - 6:30 น.

(10) เพลง-เกม เป็นกิจกรรมคลายเครียด แทรกตามการเปลี่ยนคาบการฝึกอบรม เป็นเพลงที่มีเนื้อหาสร้างสรรค์ ทำนองมีทั้งเร้าใจและเรียบๆ จะหลีกเลี่ยงเรื่องรักๆ

ใครๆ หรือเกี่ยวกับเรื่องเพศตรงข้าม เช่น เพลง ดอกไม้สีขาว อยากให้ความรักแก่คนทั้งโลก บ้านเกิดเมืองนอน ฯลฯ ส่วนเกมจะเป็นการให้จังหวะประกอบเพลง และเกมฝึกประสาทสัมผัส เหมือนกับเกมต่างๆ ไปของลูกเสือ ซึ่งเยาวชนทุกคนคุ้นเคยอยู่แล้ว

(11) การสมาทานศีล และรุดงค์วัตร หลังบวชนิเทศแล้ว พระวิทยากรจะให้มีการสมาทานศีล 8 และสมาทานรุดงค์วัตร ซึ่งถือเป็นเรื่องสำคัญมาก ศีล 8 เสมือนหนึ่งเป็นกฎของค่ายฝึกอบรมทีเดียว โดยเริ่มจากทุกคนกล่าวคำอาราธนาศีล 8 จากหนังสือคู่มือการสวดมนต์ทำวัตรและรับศีลจากพระอาจารย์ แล้วสมาทานรุดงค์วัตร 1 ข้อ (จากรุดงค์ทั้งหมด 13 ข้อ) คือ อยู่ในที่ที่เจ้าหน้าที่จัดให้ กล่าวคือ นอนในกลดที่กำหนดให้ ห้ามโยกย้าย ทั้งการรักษาศีล 8 และรุดงค์ เป็นการรักษาสัจจะที่ให้ไว้กับพระ หลังการฝึกอบรมแล้ว สังเกตว่าทุกคนภูมิใจที่ตนเองสามารถรักษาศีล 8 ได้ตลอดการฝึกอบรม

4.3 ผลการศึกษาพฤติกรรมเชิงจริยธรรมก่อนการฝึกอบรมเปรียบเทียบกับพฤติกรรมคาดหวังเชิงจริยธรรมหลังการฝึกอบรมด้านต่างๆ รวม 5 ด้านมีดังนี้

4.3.1 การเปรียบเทียบพฤติกรรมเชิงจริยธรรมก่อนการฝึกอบรม และพฤติกรรมคาดหวังเชิงจริยธรรมหลังการฝึกอบรมของผู้เข้ารับการฝึกอบรมจริยธรรม ด้านการปฏิบัติตนตามแบบอย่างของพุทธศาสนิกชน

จากการตอบแบบสอบถามมีรายละเอียดของข้อมูลในตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ผลการศึกษาเปรียบเทียบพฤติกรรมเชิงจริยธรรมและพฤติกรรมคาดหวังเชิงจริยธรรม ด้านที่ 1 การฝึกปฏิบัติตนตามแบบอย่างพุทธศาสนิกชน

พฤติกรรมเชิงจริยธรรม	N	$\bar{X}$	S.D.	t-value
ก่อนการฝึกอบรม	84	2.13	.724	10.25*
คาดหวังหลังการฝึกอบรม	84	2.9473		

*p < .05

จากตารางที่ 4 พบว่า ผู้เข้ารับการฝึกอบรมจริยธรรมมีพฤติกรรมเชิงจริยธรรม ด้านปฏิบัติตนตามแบบอย่างพุทธศาสนิกชน ก่อนการฝึกอบรมกับพฤติกรรมคาดหวังเชิงจริยธรรมหลังการฝึกอบรม มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .05 โดยค่าของพฤติกรรมคาดหวังเชิงจริยธรรมหลังการฝึกอบรมสูงกว่าค่า พฤติกรรมเชิงจริยธรรมก่อนการฝึกอบรม

4.3.2 การเปรียบเทียบพฤติกรรมเชิงจริยธรรมก่อนการฝึกอบรมและพฤติกรรมคาดหวังเชิงจริยธรรมหลังการฝึกอบรม ด้านที่ 2 พฤติกรรมเกี่ยวกับศีล 5 จากการตอบแบบสอบถาม มีรายละเอียดของข้อมูลในตารางที่ 5

ตารางที่ 5 ผลการศึกษาเปรียบเทียบพฤติกรรมเชิงจริยธรรม และพฤติกรรมคาดหวังเชิงจริยธรรมด้านที่ 2 พฤติกรรมเกี่ยวกับศีล 5

พฤติกรรมเชิงจริยธรรม	N	$\bar{X}$	S.D.	t-Value
ก่อนการฝึกอบรม	84	2.7228	.647	8.57*
หลังการฝึกอบรม	84	3.282		

* $P < .05$

จากตารางที่ 5 พบว่า ผู้เข้ารับการฝึกอบรม มีพฤติกรรมเชิงจริยธรรม ก่อนการฝึกอบรม กับพฤติกรรมคาดหวังเชิงจริยธรรมหลังการฝึกอบรม ด้านพฤติกรรมเกี่ยวกับศีล 5 มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05 โดยค่าของพฤติกรรมคาดหวังเชิงจริยธรรมหลังการฝึกอบรม มีค่าสูงกว่าพฤติกรรมเชิงจริยธรรมก่อนการฝึกอบรม

4.3.3 การเปรียบเทียบพฤติกรรมเชิงจริยธรรมก่อนการฝึกอบรม และพฤติกรรม
คาดหวังเชิงจริยธรรมหลังการฝึกอบรมด้านที่ 3 การสืบทอดพระพุทธศาสนา

จากการตอบแบบสอบถามมีรายละเอียดของข้อมูล ในตารางที่ 6
ตารางที่ 6 ผลการศึกษาเปรียบเทียบพฤติกรรมเชิงจริยธรรมและพฤติกรรมคาดหวังเชิง
จริยธรรมด้านที่ 3 การสืบทอดพระพุทธศาสนา

พฤติกรรมเชิงจริยธรรม	N	$\bar{X}$	S.D.	t-value
ก่อนการฝึกอบรม	84	2.0863	.813	8.83*
คาดหวังหลังการฝึกอบรม	84	2.8690		

* $P < .05$

จากตารางที่ 6 พบว่าผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีพฤติกรรมเชิงจริยธรรมด้านการสืบทอด
พระพุทธศาสนา ก่อนการฝึกอบรม และพฤติกรรมคาดหวังเชิงจริยธรรมหลังการฝึกอบรม แตกต่าง
กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีค่าพฤติกรรมคาดหวังเชิงจริยธรรมหลังการฝึก
อบรมสูงกว่า ค่าพฤติกรรมเชิงจริยธรรมก่อนการฝึกอบรม

4.3.4 การเปรียบเทียบพฤติกรรมเชิงจริยธรรมก่อนการฝึกอบรมและพฤติกรรม
คาดหวังเชิงจริยธรรมหลังการฝึกอบรมด้านการรักษานบธรรมเนียมน ประเพณีของชาวพุทธ

จากการตอบแบบสอบถามรายละเอียดของข้อมูลในตารางที่ 7
ตารางที่ 7 ผลการศึกษาเปรียบเทียบพฤติกรรมก่อนการฝึกอบรมและพฤติกรรมคาดหวังหลัง
การฝึกอบรมด้านที่ 4 การรักษานบธรรมเนียมนประเพณีของชาวพุทธ

พฤติกรรมเชิงจริยธรรม	N	$\bar{X}$	S.D.	t-value
ก่อนการฝึกอบรม	84	2.6250	1.061	4.78*
คาดหวังหลังการฝึกอบรม	84	3.1786		

* $P < .05$

จากตารางที่ 7 พบว่าผู้เข้ารับการฝึกอบรมจริยธรรมมีพฤติกรรมเชิงจริยธรรมก่อนการฝึกอบรม และพฤติกรรมคาดหวังเชิงจริยธรรมหลังการฝึกอบรม ด้านที่ 4 การรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีของชาวพุทธ มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 โดยมีค่าพฤติกรรมคาดหวังเชิงจริยธรรมหลังการฝึกอบรม สูงกว่าค่าพฤติกรรมเชิงจริยธรรมก่อนการฝึกอบรม

4.3.5 การเปรียบเทียบพฤติกรรมเชิงจริยธรรมก่อนการฝึกอบรมและ พฤติกรรมคาดหวังเชิงจริยธรรมหลังการฝึกอบรมด้านการปฏิบัติคนในฐานะพลเมืองดี

จากการตอบแบบสอบถามรายละเอียดของข้อมูลในตารางที่ 8

ตารางที่ 8 ผลการศึกษาเปรียบเทียบพฤติกรรมเชิงจริยธรรมก่อนการฝึกอบรมกับพฤติกรรมคาดหวังเชิงจริยธรรมหลังการฝึกอบรม ด้านที่ 5 การปฏิบัติคนในฐานะพลเมืองดี

พฤติกรรมเชิงจริยธรรม	N	$\bar{X}$	S.D.	t-value
ก่อนการฝึกอบรม	84	2.9702	.5992	7.19*
หลังการฝึกอบรม	84	3.4405		

* $P < .05$

จากตารางที่ 8 พบว่าผู้เข้ารับการฝึกอบรมจริยธรรมมีพฤติกรรมเชิงจริยธรรมก่อนการฝึกอบรม และพฤติกรรมคาดหวังเชิงจริยธรรมหลังการฝึกอบรม ด้านที่ 5 การปฏิบัติคนในฐานะพลเมืองดี แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีค่าพฤติกรรมคาดหวังเชิงจริยธรรมหลังการฝึกอบรมสูงกว่าค่าพฤติกรรมเชิงจริยธรรมก่อนการฝึกอบรม

4.3.6 การเปรียบเทียบพฤติกรรมเชิงจริยธรรมก่อนการฝึกอบรมและพฤติกรรม
คาดหวังเชิงจริยธรรมหลังการฝึกอบรมในภาพรวมทั้ง 5 ด้าน

จากการตอบแบบสอบถามรายละเอียดของข้อมูลในตารางที่ 9

ตารางที่ 9 ผลการศึกษาเปรียบเทียบพฤติกรรมเชิงจริยธรรมก่อนการฝึกอบรมกับพฤติกรรม
คาดหวังเชิงจริยธรรมหลังการฝึกอบรมในภาพรวมทั้ง 5 ด้าน

พฤติกรรมเชิงจริยธรรม	N	$\bar{X}$	S.D.	t-value
ก่อนการฝึกอบรม	84	2.4792	.548	11.17*
หลังการฝึกอบรม	84	3.1468		

* $P < .05$

จากตารางที่ 9 พบว่าผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีพฤติกรรมเชิงจริยธรรมก่อนการฝึกอบรม
และพฤติกรรมคาดหวังเชิงจริยธรรมหลังการฝึกอบรมในภาพรวมทั้ง 5 ด้าน มีความแตกต่าง
กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยค่าของพฤติกรรมคาดหวังเชิงจริยธรรมหลังการ
ฝึกอบรมสูงกว่า ค่าพฤติกรรมเชิงจริยธรรมก่อนการฝึกอบรม

4.4 ผลการศึกษาความคิดเห็นของผู้เข้ารับการฝึกอบรมต่อกระบวนการฝึกอบรมในกิจกรรม ด้านต่างๆ รวม 5 ด้าน ดังต่อไปนี้

4.4.1 ความคิดเห็นของผู้เข้ารับการฝึกอบรมต่อกิจกรรมการฝึกอบรมด้านที่ 1 การ
ฝึกปฏิบัติตนตามแบบอย่างพุทธศาสนิกชน

ตารางที่ 10 ผลการศึกษาความคิดเห็นของผู้เข้ารับการฝึกอบรมต่อกิจกรรมฝึกอบรมด้านที่ 1 การฝึกปฏิบัติตนตามแบบอย่างพุทธศาสนิกชน

กิจกรรมการฝึกอบรม	N	$\bar{X}$	S.D	ระดับความเหมาะสม และให้ประโยชน์
1. การสวดมนต์ทำวัตรเช้า-เย็น	84	3.33	0.73	มาก
2. การบูชาข้าวพระ	84	3.39	0.75	มาก
3. การชมสไลด์เรื่องศูนย์พุทธจักร ปฏิบัติธรรม	84	2.95	0.70	มาก
4. การชมเทปโทรทัศน์เรื่อง ธรรมทายาท	84	3.35	0.62	มาก
5. การกราบแบบเบญจางคประดิษฐ์	84	3.58	0.60	มากที่สุด
6. การปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างของ พระวิทยากร	84	3.66	0.56	มากที่สุด
7. การปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างของ วิทยากรที่เป็นฆราวาส	84	3.66	0.56	มากที่สุด

จากตารางที่ 10 พบว่ากิจกรรมด้านการฝึกอบรมด้านการปฏิบัติตนตามแบบอย่างพุทธ
ศาสนิกชน กิจกรรมการฝึกกราบพระแบบเบญจางคประดิษฐ์ การปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างของพระ
วิทยากร และการปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างของวิทยากรฆราวาส ทั้ง 3 กิจกรรมนี้ผู้เข้ารับการ
ฝึกอบรม มีความคิดเห็นว่า เหมาะสมและให้ประโยชน์ในระดับ "มากที่สุด" ส่วนกิจกรรม
นอกจากนี้ คือ การสวดมนต์ทำวัตรเช้า-เย็น การบูชาข้าวพระ การชมสไลด์ การชมเทป
โทรทัศน์ ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความคิดเห็นว่าเหมาะสมและให้ประโยชน์อยู่ในระดับ "มาก"

4.4.2 ความคิดเห็นของผู้เข้ารับการฝึกอบรมต่อกระบวนการฝึกอบรมในกิจกรรม
ด้านที่ 2 การส่งเสริมให้ทำทาน รักษาศีลและเจริญภาวนา

จากการตอบแบบสอบถามรายละเอียดของข้อมูลในตารางที่ 11

ตารางที่ 11 ผลการศึกษาความคิดเห็นของผู้เข้ารับการฝึกอบรมต่อกิจกรรมฝึกอบรมด้านที่ 2
การทำทาน รักษาศีล และเจริญภาวนา

กิจกรรมการฝึกอบรม	N	$\bar{X}$	S.D	ระดับความเหมาะสม และประโยชน์
1. การรักษาศีล 8	84	3.35	0.65	มาก
2. การให้ความรู้เรื่องศีล	84	3.57	0.56	มากที่สุด
3. การสมาทานศีลจากพระสงฆ์	84	3.49	0.68	มาก
4. การทำบุญตักบาตร	84	3.54	0.64	มากที่สุด
5. การให้ความรู้เรื่องการให้ทาน	84	3.48	0.56	มาก
6. การฝึกทำสมาธิ	84	3.63	0.59	มากที่สุด
7. การให้ความรู้เรื่องกัลยาณมิตร	84	3.25	0.72	มาก
รวม	84	3.47	0.64	มาก

จากตารางที่ 11 พบว่ากิจกรรมการให้ความรู้เรื่อง ศีล การทำบุญ ตักบาตร และ
การฝึกทำสมาธิ ผู้เข้ารับการฝึกอบรมเห็นว่าเป็นกิจกรรมที่เหมาะสมและให้ประโยชน์ในระดับ
"มากที่สุด" ส่วนกิจกรรมเรื่องการรักษาศีล 8 การ สมาทานศีลจากพระสงฆ์ การให้ความรู้
เรื่องทานและการให้ความรู้เรื่องกัลยาณมิตร ผู้เข้ารับการฝึกอบรมเห็นว่าเป็นกิจกรรมที่
เหมาะสมและให้ประโยชน์ในระดับ "มาก"

4.4.3 ความคิดเห็นของผู้เข้ารับการฝึกอบรมต่อกระบวนการฝึกอบรมด้านที่ 3 การฝึกปฏิบัติตนให้เป็นคนดี

จากการตอบแบบสอบถามรายละเอียดของข้อมูลในตารางที่ 12

ตารางที่ 12 ผลการศึกษาความคิดเห็นของผู้เข้ารับการฝึกอบรมต่อกิจกรรมด้านที่ 3 การปฏิบัติตนให้เป็นคนดี

กิจกรรมการฝึกอบรม	N	$\bar{X}$	S.D	ระดับความเหมาะสม และให้ประโยชน์
1. การให้ความรู้เรื่องความเคารพ	84	3.54	0.52	มากที่สุด
2. การให้ความรู้เรื่องความกตัญญูกตเวที	84	3.77	0.44	มากที่สุด
3. การรักษาความสะอาด	84	3.44	0.58	มาก
4. การฝึกให้เป็นผู้มีน้ำใจ	84	3.49	0.58	มาก
5. การแสดงละครชาตก	84	2.87	0.73	มาก
6. การฝึกความอดทน	84	3.55	0.52	มากที่สุด
รวม		3.44	0.61	มาก

จากตารางที่ 12 พบว่าความคิดเห็นของผู้เข้ารับการฝึกอบรมต่อกิจกรรมฝึกปฏิบัติตนตามธรรมเนียมของชาวพุทธ ในเรื่องการให้ความรู้ เรื่องความเคารพ การให้ความรู้เรื่องความกตัญญู-กตเวที และการฝึกความอดทน เป็นกิจกรรมที่เหมาะสม และให้ประโยชน์อยู่ในระดับ มากที่สุด ส่วนกิจกรรมการรักษาความสะอาด การฝึกให้เป็นผู้มีน้ำใจ และการแสดงละครชาตก เป็นกิจกรรมที่เหมาะสมและให้ประโยชน์ในระดับ มาก

4.4.4 ความคิดเห็นของผู้เข้ารับการฝึกอบรมต่อกระบวนการฝึกอบรมในกิจกรรมด้าน
ที่ 4 กิจกรรมอื่น ๆ ที่ชาวพุทธควรรู้

จากการตอบแบบสอบถามรายละเอียดของข้อมูลในตารางที่ 13

ตารางที่ 13 ผลการศึกษาความคิดเห็นของผู้เข้ารับการฝึกอบรมต่อกิจกรรมการฝึกอบรมด้าน
ที่ 4 กิจกรรมอื่น ๆ ที่ชาวพุทธควรรู้

กิจกรรมการฝึกอบรม	N	$\bar{X}$	S.D	ระดับความเหมาะสม และประโยชน์
1. การกล่าวอนุโมทนาบุญ	84	3.62	0.62	มากที่สุด
2. การประชุมกลุ่มและรายงาน การประชุม	84	3.16	0.67	มาก
3. การรักษาระเบียบ	84	3.34	0.70	มาก
4. มารยาทในการรับประทานอาหาร	84	3.62	0.57	มากที่สุด
5. การฝึกกายบริหาร	84	2.81	0.76	มาก
6. เพลง-เกม	84	2.78	0.08	มาก

จากตารางที่ 13 พบว่าความคิดเห็นของผู้เข้ารับการฝึกอบรมต่อกิจกรรมอื่น ๆ ที่ชาวพุทธควรรู้ ในเรื่องการกล่าวอนุโมทนาบุญ มารยาทในการรับประทานอาหาร เป็นกิจกรรมที่เหมาะสมและให้ประโยชน์ในระดับ มากที่สุด ส่วนกิจกรรมการประชุมกลุ่ม และรายงานผล การประชุม การรักษาระเบียบ การฝึกกายบริหาร เพลง-เกม เป็นกิจกรรมที่เหมาะสมและให้ประโยชน์ในระดับ มาก

4.4.5 ความคิดเห็นของผู้เข้ารับการฝึกอบรมต่อกระบวนการฝึกอบรมในกิจกรรม
ด้านที่ 5 การจัดการฝึกอบรม

จากการตอบแบบสอบถามรายละเอียดของข้อมูลในตารางที่ 14

ตารางที่ 14 ผลการศึกษาความคิดเห็นของผู้เข้ารับการฝึกอบรมต่อกระบวนการฝึกอบรม
ในกิจกรรมด้านที่ 5 การจัดการฝึกอบรม

กิจกรรมการฝึกอบรม	N	$\bar{X}$	S.D	ระดับความเหมาะสม และประโยชน์
1. พิธีเปิดการฝึกอบรม	84	3.28	0.73	มาก
2. การปฐมนิเทศ	84	3.25	0.72	มาก
3. สถานที่อบรม	84	3.43	0.68	มาก
4. การบริการอาหารและ เครื่องดื่ม	84	3.37	0.59	มาก
5. ความรู้และประสบการณ์ ของวิทยากร	84	3.57	0.56	มากที่สุด
6. การใช้สื่อประกอบการฝึก อบรม	84	3.39	0.59	มาก
7. การช่วยเหลืองานฝึกอบรม ของครูและพี่เลี้ยง	84	3.24	0.61	มาก
8. พิธีปิดการฝึกอบรม	84	3.34	0.64	มาก

จากตารางที่ 14 พบว่าความคิดเห็นของผู้เข้ารับการฝึกอบรม ต่อกิจกรรมการจัดการ
ฝึกอบรมในเรื่องความรู้และประสบการณ์ของวิทยากร เหมาะสมและให้ประโยชน์ ในระดับ
มากที่สุด นอกนั้นคือพิธีเปิด-ปิด การฝึกอบรม การปฐมนิเทศ สถานที่ อาหาร-เครื่องดื่ม
การใช้สื่อประกอบการฝึกอบรม การช่วยงานของพี่เลี้ยง เป็นกิจกรรมที่เหมาะสม และให้
ประโยชน์อยู่ในระดับ มาก

4.4.6 ความคิดเห็นอื่นๆ และข้อเสนอแนะของผู้เข้ารับการฝึกอบรมต่อกระบวนการฝึกอบรม

จากการศึกษาความคิดเห็นอื่นๆ และข้อเสนอแนะของผู้เข้ารับการฝึกอบรมหลังจากการฝึกอบรมโดยรวบรวมและสรุปมาจากการตอบแบบสอบถามปลายเปิด ใน 6 ประเด็นดังนี้

(1) ระยะเวลาที่ฝึกอบรมจากเวลา 19.00 น. ของวันแรก(วันศุกร์) จนถึงเวลา 16.00 น. ของวันสุดท้าย (วันอาทิตย์) กลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้เข้ารับการฝึกอบรม ร้อยละ 72.6 เห็นว่าเหมาะสมแล้ว ส่วนนอกจากนั้นเห็นว่าไม่เหมาะสม ควรเป็น 5 วันร้อยละ 5.9 เห็นว่าควรเป็น 7 วัน ร้อยละ 4.7 ซึ่งมีเพียง 1 ราย บอกควรเป็น 1-2 เดือน จึงจะได้รับการฝึกอบรมได้อย่างเต็มที่และสามารถเปลี่ยนทัศนคติและพฤติกรรมได้มากกว่านี้

(2) กิจกรรมที่ผู้เข้ารับการฝึกอบรมเห็นว่าประทับใจมากที่สุด 3 กิจกรรม คือ การให้ความรู้เรื่องความกตัญญู-กตเวทิตะ พินิจพิจารณา และการฝึกสมาธิ ส่วนกิจกรรมที่ประทับใจน้อยที่สุด คือ การฝึกกายบริหาร

(3) กิจกรรมที่ผู้เข้ารับการฝึกอบรมเห็นว่าให้ประโยชน์มากที่สุด ได้แก่ การฝึกสมาธิ ถึงร้อยละ 47.6 และมีความเห็นว่าทุกกิจกรรมมีประโยชน์ แต่มีได้ระบุว่าเป็นกิจกรรมใดซึ่งมีถึงร้อยละ 35.7 เห็นว่ากิจกรรมการดัดบาศรมมีประโยชน์มากที่สุด ร้อยละ 11.9 การรักษาศีล 8 มีประโยชน์มากที่สุดร้อยละ 5.9

(4) สิ่งที่ต้องปรับปรุงแก้ไขในการฝึกอบรมครั้งนี้ เรียงตามลำดับที่ผู้เข้าฝึกอบรมเห็นด้วยมากไปหาน้อย ดังนี้ เพิ่มห้องน้ำห้องส้วมให้เพียงพอ เข้มงวดเรื่องระเบียบวินัยให้มากกว่านี้ ไม่ควรนอนดึก ควรให้มีเวลาพักผ่อนให้มาก ให้ผู้เข้าอบรมร่วมมือในการรักษาความสะอาดให้มาก วางรองเท้าให้เป็นระเบียบมากกว่านี้ ให้ตรงเวลา วิทยากรไม่พูดนอกเรื่อง ควรฝึกสมาธิให้มากกว่านี้ อาหารไม่ควรเป็นข้าวต้มในตอนเช้า สมาชิกแต่ละหมู่ไม่ควรเกิน 10 คน อาหารใส่บาตรมีน้อย ฝึกทำงานเป็นกลุ่มให้มากกว่า

(5) ความรู้สึกก่อนเข้ารับการฝึกอบรม เมื่อทราบว่าตนเองจะต้องเข้ารับการฝึกอบรมในครั้งนี้ กลุ่มตัวอย่างได้แสดงความรู้สึกต่าง ๆ กันดังนี้ อยากลองเพราะไม่เคยอบรมมาก่อน อยากได้เพื่อนใหม่ ตื่นเต้นเพราะทราบว่าจะได้นอนในกลด คิดว่าคงน่าเบื่อมาก คิดว่าคงได้นั่งพับเพียบฟังเทศน์ตลอดวัน กังวลใจที่จะได้พบเพื่อนต่างโรงเรียน อยากเข้าอบรมเร็ว ๆ เพราะใจชอบทางนี้อยู่แล้ว อยากเป็นคนมีธรรมะ อยากมาดูวัดพระธาตุสามหมื่น คิดว่าคงลำบากมาก คิดว่าคงยังงั้นไม่สนุกอะไร ไม่อยากมาเลยแต่ครูอยากให้นำมาเลยต้องมา อยากลองว่าโหดหรือเปล่า

(6) ความรู้สึกหลังการฝึกอบรม กลุ่มตัวอย่างได้แสดงความรู้สึกแตกต่าง ๆ กันไว้มากมายดังนี้

อยากเข้าอบรมอีก(ถ้าจัด) รู้สึกสบายใจและมีความสุขมาก สนุกที่ได้นั่งสมาธิ เล่นละครได้นอนกลด อยากให้จัดบ่อยๆ จะได้ชวนคณะที่เรารักเข้าร่วมอบรมเพราะได้ประโยชน์มาก อยากฟังพระอาจารย์สอนมากๆ ให้อุใจ ประทับใจในระเบียบปฏิบัติมาก เสียใจนิดหน่อยที่เพื่อนรักบางคนไม่มาด้วย อยากให้เขาได้สัมผัสความรู้สึกเช่นนี้บ้าง การให้ทานนี้ดีจริง มีความสุขมาก ภูมิใจที่ได้นั่งฝึกสมาธิที่ถูกต้องและง่าย ชอบซึ่งในสพระธรรมมาก อยากปฏิบัติให้มากยิ่งขึ้น ขึ้นไป อยากบวชมาก อยากบวชแต่เสียค่าตนเองเป็นหญิง ซึ่งใจมาก สบายใจจังเลย ประทับใจพอใจทุกอย่างแต่เหนื่อยมากและอยากกลับบ้านเร็วๆ มีอะไรมากกว่าครูสอนที่โรงเรียน

4.5 อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษารายกรณี การฝึกอบรมจริยธรรม ให้แก่เยาวชนของวัดพระธรรมกาย ที่ได้จัดการฝึกอบรมขึ้นที่วัดพระธาตุสามหมื่น อำเภอภูเขียว จังหวัดชัยภูมิ ระหว่างวันที่ 17-19 กรกฎาคม 2535 เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ ที่มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษากระบวนการการฝึกอบรม ศึกษาเปรียบเทียบพฤติกรรมเชิงจริยธรรมก่อนการฝึกอบรม และพฤติกรรมคาดหวังเชิงจริยธรรมหลังการฝึกอบรม และเพื่อศึกษาความคิดเห็นของผู้เข้ารับการฝึกอบรมต่อกระบวนการฝึกอบรม ดังมีผลการวิจัยดังนี้

4.5.1 กระบวนการฝึกอบรมจริยธรรมให้แก่เยาวชนของวัดพระธรรมกาย ประกอบด้วยหลักสูตร กิจกรรม สื่อ วิทยากร และการจัดการฝึกอบรม

1) หลักสูตรที่ใช้ในการฝึกอบรม เป็นหลักสูตรระยะสั้นใช้เวลาในการฝึกอบรม 3 วัน มีวัตถุประสงค์ของหลักสูตรชัดเจน คือ ต้องการฝึกอบรมเยาวชนให้มีศรัทธาในพระพุทธศาสนา สามารถปฏิบัติตามแบบอย่างของพุทธศาสนิกชนได้ มีศรัทธาที่จะทำทาน รักษาศีล และเจริญภาวนา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อต้องการฝึกเยาวชนให้เป็นผู้มีวินัย รู้จักทำความเคารพ และมีความอดทน

นอกจากวัตถุประสงค์ของหลักสูตรแล้ว ยังปรากฏคำอธิบายหลักสูตรซึ่งเป็นหัวข้อธรรมที่ใช้ในการฝึกอบรมเยาวชน ได้แก่ ทาน ศีล ภาวนา กตัญญู ทเวทิต์ ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว วินัย เคารพ อดทน และความรู้เรื่องกัลยาณมิตร

เนื้อหาของหลักสูตรซึ่งเป็นหัวข้อธรรมะในพระพุทธศาสนา สอดคล้องกับหลักสูตรจริยศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย พ.ศ. 2524 โดยระบุจุดประสงค์ข้อที่ 1 ว่า ให้รู้จักดำรงชีวิตอยู่บนพื้นฐานแห่งคุณธรรม ไม่เบียดเบียนผู้อื่น มีความซื่อสัตย์สุจริต และยุติธรรม มีระเบียบวินัย และยังสอดคล้องกับจุดประสงค์ ในรายวิชาสังคมศึกษา ส 402 ข้อ 2 ว่า เพื่อให้รู้จักใช้มาตรฐานการตัดสินความดีและความชั่วได้ถูกต้อง ข้อ 5 ระบุว่า เพื่อให้รู้จักทำจิตใจให้สงบ ประจิตใจให้แข็งแกร่ง คล่องแคล่วพร้อมที่จะเรียน และทำงานให้มีประสิทธิภาพ

2) กิจกรรมการฝึกอบรม เน้นให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้ลงมือปฏิบัติทุกกิจกรรม และจัดได้เหมาะสมกับวัยของผู้เข้ารับการฝึกอบรม สอดคล้องกับข้อเสนอหลักการสอนของกรมการศาสนา (2521) ว่าหลักการสอนจริยศึกษาต้องจัดกิจกรรมวิธีสอนให้เหมาะสมกับวัย และยังสอดคล้องกับข้อเสนอของ อำนวยและชยันต์ (2522) ว่าวิธีการสอนจริยธรรมจำเป็นต้องละทิ้งการสอนแบบ "สั่งสอน" ให้เป็นการถ่ายทอดค่านิยมทางจริยธรรมที่สามารถนำไปแก้ปัญหาต่างๆ ได้ นอกจากนั้นกิจกรรมการฝึกอบรมจริยธรรมครั้งนี้ หลายกิจกรรมให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้แสดงบทบาทสมมติ เช่น แสดงละครชาตก การทำบุญตักบาตร สอดคล้องกับความคิดเห็นของ ชม (2525) ที่กล่าวว่าการสอนจริยศึกษามีใช่เพียงการบอกกล่าว แต่ต้องให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม ค้นหา แสดงบทบาทสมมติ และตรงกับผลการวิจัยของสุจิตรา (2525) ที่ศึกษาเกี่ยวกับการสอนจริยศึกษาด้วยการใช้ ไม่ใช่ การแสดงบทบาทสมมติในระดับชั้น ป.6 ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่เรียนด้วยการแสดงบทบาทสมมติ มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่านักเรียนที่เรียนโดยไม่ใช้บทบาทสมมติ

3) สื่อที่ใช้ในการฝึกอบรมจริยธรรมให้กับเยาวชนที่คณะวิทยากรของวัดพระธรรมกาย นั้น ส่วนใหญ่เป็นสื่อที่ใช้เครื่องมือเทคโนโลยีสมัยใหม่ เช่น สไลด์ วีดีโอ เทปเสียง แผ่นใส ฯลฯ การจัดให้มีสื่อประกอบการฝึกอบรมเช่นนี้ สร้างคุณค่าให้แก่การฝึกอบรมมาก สอดคล้องคำกล่าวของ Dale (1959) เป็นสิ่งที่สร้างความเข้าใจแก่นักเรียนเป็นอย่างสูง ทำให้การเรียนมีความคงทนถาวร และสมบัติ (2527) ยังสนับสนุนคุณค่าของสื่อว่า ได้รับความสนใจและเป็นที่รวมจุดสนใจของนักเรียน

4) วิทยากรที่ให้การฝึกอบรม จากการศึกษาพบว่าวิทยากรที่ให้การฝึกอบรม นอกจากให้การฝึกอบรมแก่ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้อย่างดีแล้ว ยังปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี ทำให้เยาวชนที่เข้ารับการฝึกอบรม เห็นว่าคุณธรรมหรือจริยธรรมต่างๆ นั้นไม่ใช่สิ่งที่ปฏิบัติได้ยาก เพราะมีตัวอย่าง จากวิทยากรที่สามารถปฏิบัติให้ดูได้ สอดคล้องกับหลักการสอนที่ กรมการศาสนา (2521) ได้เสนอแนวทางจัดการเรียนการสอนจริยศึกษาในระดับมัธยมศึกษาว่า การ

ปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอเป็นสิ่งจำเป็น โดยครูจะต้องเป็นตัวอย่างที่ดี และเป็นผู้นำทางจริยธรรม

5) การจัดการฝึกอบรม จากการศึกษา พบว่า ในด้านการจัดการเกี่ยวกับพิธีเปิดการฝึกอบรม การประชุมพิเศษ การเตรียมสถานที่ การบริการอาหาร-เครื่องดื่ม จัดเตรียมห้องน้ำ-ห้องส้วม ยืมอุปกรณ์/จัดหาอุปกรณ์ต่างๆ ผู้ดำเนินการ ได้แก่ ครู-อาจารย์โรงเรียนบ้านเป้าวิทยา จังหวัดชัยภูมิ ที่เป็นผู้เชิญนักเรียนโรงเรียนต่างๆ เข้าร่วมฝึกอบรม เชิญวิทยากร จัดหางบประมาณดำเนินการ เป็นโครงการของโรงเรียนบ้านเป้าวิทยา ที่กรมสามัญศึกษาอนุมัติให้จัดการได้ ชื่อโครงการว่า โครงการโรงเรียนพัฒนาคุณภาพชีวิตและสังคม (รพขส)

4.5.2 ผลการศึกษาเปรียบเทียบพฤติกรรมเชิงจริยธรรมก่อนเข้ารับการฝึกอบรม กับพฤติกรรมคาดหวังเชิงจริยธรรมหลังการฝึกอบรม แบ่งออกเป็น 5 ด้าน คือ

1) ด้านการปฏิบัติตามแบบอย่างพุทธศาสนิกชน ผลการศึกษาพบว่าพฤติกรรมเชิงจริยธรรมก่อนการฝึกอบรมมีคะแนนเฉลี่ย 2.13 และพฤติกรรมคาดหวังเชิงจริยธรรมหลังการฝึกอบรมมีคะแนนเฉลี่ย 2.94 แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณาถึงการดำเนินการฝึกอบรม การวิจัยครั้งนี้พบว่า สาเหตุประการหนึ่งที่ทำให้พฤติกรรมคาดหวังเชิงจริยธรรมหลังการฝึกอบรมสูงกว่าพฤติกรรมเชิงจริยธรรมก่อนการฝึกอบรม เนื่องจากว่า กลุ่มผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้พบเห็นพระอาจารย์ที่เป็นวิทยากรและวิทยากรฆราวาส ซึ่งไม่เพียงแต่จะแนะนำให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมปฏิบัติตามให้ดีเท่านั้น วิทยากรยังสามารถปฏิบัติตามคำสอนและเป็นตัวอย่างที่ดีได้ทุกๆ ด้านสอดคล้องกับกรมการศาสนา (2521) ได้เสนอแนวทางการจัดการเรียนการสอนจริยศึกษาในระดับมัธยมศึกษาว่า การปฏิบัติสม่ำเสมอเป็นสิ่งจำเป็น โดยครูเป็นตัวอย่างที่ดี และเป็นผู้นำทางจริยธรรม

2) ด้านพฤติกรรมเกี่ยวกับการรักษาศีล 5 ผลการศึกษาพบว่าพฤติกรรมเชิงจริยธรรมก่อนการฝึกอบรมมีคะแนนเฉลี่ย 2.72 และพฤติกรรมคาดหวังเชิงจริยธรรมหลังการฝึกอบรมมีคะแนนเฉลี่ย 3.28 แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณาถึงการดำเนินการฝึกอบรม การวิจัยครั้งนี้พบว่า สาเหตุประการหนึ่งที่ทำให้พฤติกรรมคาดหวังเชิงจริยธรรมหลังการฝึกอบรมสูงกว่าพฤติกรรมเชิงจริยธรรมก่อนการฝึกอบรมอาจเนื่องจากว่า ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้ทดลองรักษาศีล ด้วยตัวของเขาเอง โดยมีคณะวิทยากรได้แสดงเป็นตัวอย่างถ่ายทอดค่านิยมในการรักษาศีลให้กับผู้รับการอบรมได้สอดคล้องกับข้อเสนอของ อำนวยและชนันต์ (2522) ได้เสนอวิธีสอนจริยธรรมไว้ว่าจำเป็นต้องละทิ้งวิธีการสอนแบบ "สั่งสอน" ให้เป็นการถ่ายทอดค่านิยมทางจริยธรรมที่สามารถนำไปปฏิบัติได้ ไม่ว่าจะอยู่ในห้องเรียนหรือนอกห้องเรียน

3) ด้านการสืบทอดพระพุทธศาสนา ผลการศึกษาพบว่าพฤติกรรมก่อนการฝึกอบรมมีคะแนนเฉลี่ย 2.09 และพฤติกรรมคาดหวังเชิงจริยธรรมหลังการฝึกอบรมมีคะแนนเฉลี่ย 2.87 แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณาถึงการดำเนินการฝึกอบรม การวิจัยครั้งนี้พบว่าสาเหตุประการหนึ่งที่ทำให้พฤติกรรมคาดหวังเชิงจริยธรรมหลังการฝึกอบรมสูงกว่าพฤติกรรมเชิงจริยธรรมก่อนการฝึกอบรม เนื่องจากว่า ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้แสดงบทบาทในฐานะพุทธศาสนิกชน โดยทำบุญตักบาตร สวดมนต์ทำวัตร รักษาศีล และเจริญภาวนา ซึ่งสอดคล้องกับ ชม (2525) ได้กล่าวถึงวิธีสอนจริยธรรมที่เหมาะสมและได้ผลคือ การแสดงบทบาทสมมติซึ่งอาจจะเป็นในรูปใดรูปหนึ่ง เช่น การแสดงละคร หรือได้ลงมือปฏิบัติเกี่ยวกับจริยธรรมในเรื่องนั้นๆ ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมองเห็นประโยชน์จากการปฏิบัติจึงเห็นความสำคัญที่จะต้องสืบทอดจรรโลงพระพุทธศาสนาไว้ให้คนรุ่นหลังได้ปฏิบัติตาม

4) ด้านการรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีของชาวพุทธ ผลการศึกษาพบว่า พฤติกรรมเชิงจริยธรรมหลังการฝึกอบรมมีคะแนนเฉลี่ย 2.62 และพฤติกรรมคาดหวังเชิงจริยธรรมก่อนการฝึกอบรมมีคะแนนเฉลี่ย 3.18 แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณาถึงการดำเนินการฝึกอบรมการวิจัยครั้งนี้พบว่า ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้ร่วมกิจกรรม การสวดมนต์ทำวัตร เข้า-เย็น การตักบาตร การกล่าวอนุโมทนาบุญ การชมเทปโทรทัศน์เรื่องธรรมทายาท เป็นการสร้างค่านิยมตามแบบอย่างของชาวพุทธ สอดคล้องกับ สงบ (2523) ได้เสนอเทคนิคการสอนจริยธรรมโดยสร้างความกระจ่างจัดในค่านิยม (Value clarification) โดยยึดหลักว่าคนเราจะทำอะไรก็ตาม จำเป็นต้องอาศัยค่านิยมเป็นตัวบ่งการ วิธีนี้มุ่งปลูกฝังค่านิยมให้ฝังแน่น เพื่อสร้างจริยธรรมที่พึงปรารถนา

5) ด้านการปฏิบัติตนในฐานะพลเมืองดี ผลการศึกษาพบว่า พฤติกรรมเชิงจริยธรรมก่อนการฝึกอบรมมีคะแนนเฉลี่ย 2.97 และพฤติกรรมคาดหวังเชิงจริยธรรมหลังการฝึกอบรมมีคะแนนเฉลี่ย 3.44 แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เพื่อพิจารณาถึงการดำเนินการฝึกอบรม การวิจัยครั้งนี้พบว่า สาเหตุที่ทำให้พฤติกรรมคาดหวังเชิงจริยธรรมหลังการฝึกอบรมสูงกว่าพฤติกรรมเชิงจริยธรรมก่อนการฝึกอบรม เนื่องจากมีหลายกิจกรรมที่ฝึกปฏิบัติให้เป็นผู้น้ำใจ เช่น บริการอาหาร บริการทำความสะอาดสถานที่ ล้างจาน ล้างภาชนะใส่อาหาร ล้างห้องน้ำ ล้างส้วม กิจกรรมเหล่านี้ เป็นการฝึกปฏิบัติตนในฐานะพลเมืองดี ซึ่งการปฏิบัติตามกิจกรรมเหล่านี้ วิทยากรได้ปฏิบัติให้ดูเป็นตัวอย่าง ทำให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้เห็นและเต็มใจปฏิบัติตามจนเกิดผลดี สอดคล้องกับ ดวงเดือน (2524) กล่าวว่า การจัดตัวแบบเพื่อให้เกิดการเลียนแบบ เป็นวิธีที่มีการศึกษาค้นคว้ามาก นักจิตวิทยาเชื่อว่า เด็กจะ

เรียนรู้จากสังคมมากที่สุด ดังนั้น การจัดการฝึกอบรมจริยธรรม ผู้ฝึกหรือวิทยากรจะต้องเป็นแบบอย่างที่ดี ตัวแบบที่มีความสามารถและเป็นที่ชอบพอของคนอื่น จะเป็นตัวแบบที่ถูกเลียนแบบมากที่สุด

4.5.3 ผลการศึกษาความคิดเห็นของผู้เข้ารับการฝึกอบรม ต่อกระบวนการฝึกอบรมทุกกิจกรรม ซึ่งแบ่งออกเป็น 5 ด้าน ดังนี้

1) ด้านฝึกปฏิบัติตนตามแบบอย่างพุทธศาสนิกชน ผู้เข้ารับการฝึกอบรมเห็นว่าเหมาะสมและให้ประโยชน์อยู่ในระดับ มาก เมื่อพิจารณาถึงการฝึกอบรมการวิจัยครั้งนี้ พบว่า สาเหตุที่ทำให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมเห็นว่ากิจกรรมที่ฝึกปฏิบัติตนตามแบบอย่างพุทธศาสนิกชนเหมาะสมและให้ประโยชน์มาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งกิจกรรมการฝึกกราบแบบเบญจางคประดิษฐ์ การปฏิบัติตนของพระวิทยากร และวิทยากรซึ่งเป็นฆราวาส เหมาะสมและให้ประโยชน์ ในระดับมากที่สุด เนื่องจากผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้ฝึกปฏิบัติในสถานการณ์จริง ในเรื่องสวดมนต์ทำวัตรเช้า-เย็น การกราบพระ การปฏิบัติตนของพระอาจารย์และวิทยากร สร้างศรัทธาให้กับเยาวชนที่เข้ารับการฝึกอบรมว่า รักพระพุทธศาสนาขึ้นมาอีก อยากบวชสักครั้ง ที่เป็นหญิงก็ปรารถนาอยากเกิดเป็นชายจะได้บวชเป็นพระและในโอกาสต่อไปข้างหน้าจะดักบาตรทุกวัน

2) ด้านการส่งเสริมให้ทำทานรักษาศีล และเจริญภาวนา ผู้เข้ารับการฝึกอบรมเห็นว่าเหมาะสมให้ประโยชน์อยู่ในระดับ มาก เมื่อพิจารณาถึงการฝึกอบรมการวิจัยครั้งนี้ พบว่า สาเหตุที่ทำให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมเห็นว่ากิจกรรมที่จะส่งเสริมให้รักที่จะทำทาน รักษาศีล และเจริญภาวนา เหมาะสมและให้ประโยชน์มาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งกิจกรรมการให้ความรู้เรื่องศีล การทำบุญตักบาตร และการฝึกสมาธิ เห็นว่าเหมาะสมและให้ประโยชน์อยู่ในระดับมากที่สุด เนื่องจากผู้เข้ารับการฝึกอบรม ได้ฝึกปฏิบัติในสถานการณ์จริง ในเรื่องการทำบุญตักบาตร สมาทานศีล 8 ฝึกสมาธิอย่างจริงจัง ซึ่งสอดคล้องกับความเห็นของ เบื้อง (อ้างถึงใน กร่าง, 2525) ได้เสนอแนวทางการสอนจริยธรรมที่คาดว่าจะได้ผลนั้นควรใช้หลักการและวิธีการปฏิบัติจริงในพุทธศาสนา จะทำให้เกิดประโยชน์แก่การเรียนการสอนในด้านจริยธรรมได้มากยิ่งขึ้น และสอดคล้องกับความเห็นของเยาวชนที่เข้ารับการฝึกอบรมซึ่งได้เขียนแสดงความคิดเห็นหลังการฝึกอบรมว่า ภูมิใจที่ได้นั่งสมาธิ ต่อไปจะดักบาตรทุกวัน, ภูมิใจที่สามารถรักษาศีล 8 มาได้ตลอด 3 วัน, หลายคนมีความเห็นตรงกันว่า การให้ทานนี้ดีจริงๆ มีความสุขมาก

3) ด้านการฝึกปฏิบัติตนให้เป็นคนดี ผู้เข้ารับการฝึกอบรมเห็นว่าเหมาะสม และให้ประโยชน์อยู่ในระดับ มาก เมื่อพิจารณาถึงการฝึกอบรมเพื่อการวิจัยครั้งนี้พบว่าสาเหตุที่ทำให้

ผู้เข้ารับการฝึกอบรมเห็นว่า กิจกรรมการฝึกปฏิบัติเพื่อให้เป็นคนดีมีความเหมาะสมและให้ประโยชน์มาก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง กิจกรรมการให้ความรู้เรื่องความเคารพ ความกตัญญูกตเวที และการฝึกความอดทน เห็นว่าเหมาะสมและให้ประโยชน์อยู่ในระดับ **มากที่สุด** เนื่องจากว่าเยาวชนผู้เข้ารับการฝึกอบรม ได้รับความรู้ที่เป็นรูปธรรมจากวิทยากร ในเรื่องความเคารพ กตัญญู-กตเวที การฝึกความอดทน ฝึกให้เป็นผู้มีน้ำใจและได้แสดงละครประกอบบทฝึกดังกล่าว ซึ่งสอดคล้องกับความเห็นของ เบรื่อง (อ้างถึงใน กร่าง 2525) ได้เสนอแนวทางการสอนจริยธรรมที่คาดว่าจะได้ผลนั้นควรใช้หลัก และวิธีการปฏิบัติจริงในทางพุทธศาสนาจะทำให้เกิดประโยชน์แก่การเรียนจริยธรรมได้มากขึ้น และสอดคล้องกับความเห็นของเยาวชนที่เข้ารับการฝึกอบรมว่า มีความสุขมากที่สุดได้แสดงละครขาดก ไต้นองกลด ประทับใจทุกอย่าง หลายคนกล่าวว่า บวชเมื่อยมากแต่จิตใจสงบดี ก่อนมาเข้าอบรมคิดว่ามานั่งฟังเทศน์คงน่าเบื่อ แต่พอเข้าอบรมจริงๆ ผิดคาดกว่าที่คิดมาก คือ ทำให้อึดทนมากขึ้น, กล้าที่จะแสดงออกมากขึ้น, ต่อไปนี้จะดีกับตัวทุกวัน และพยายามไปวัดให้ได้ทุกวันสำคัญทางศาสนา

4) กิจกรรมอื่นๆ ที่ชาวพุทธควรรู้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมเห็นว่าเหมาะสมและให้ประโยชน์ในระดับ **มาก** เมื่อพิจารณาถึงการฝึกอบรม การวิจัยครั้งนี้พบว่า สาเหตุที่ทำให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมเห็นว่ากิจกรรมอื่นๆ ที่ชาวพุทธควรรู้เหมาะสมและให้ประโยชน์มากโดยเฉพาะอย่างยิ่งการกล่าววอนโมทนาบุญ และฝึกมารยาทในการรับประทานอาหารนั้นเห็นว่าเหมาะสมและให้ประโยชน์อยู่ในระดับ **มากที่สุด** เนื่องจากว่ากิจกรรมได้เน้นการลงมือปฏิบัติ ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง กิจกรรมที่ให้ฝึกก็ง่ายต่อการปฏิบัติ และสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ วิทยากรสารถีให้ดู และปฏิบัติตนจนเป็นลักษณะนิสัยของวิทยากร ทำให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมเห็นว่า จำเป็น มีประโยชน์และเรียนรู้ได้ สอดคล้องกับความเห็นของนักจิตวิทยา Bandura และ Walters กล่าวว่า เด็กจะเรียนรู้และพัฒนาการทางจริยธรรมจากการเลียนแบบพ่อแม่ และคนใกล้ชิด เช่น คนที่ตนรัก คนที่มีอำนาจเหนือตน

5) ผลการศึกษาความคิดเห็นของผู้เข้ารับการฝึกอบรม ต่อการจัดในการ ฝึกอบรม มีความเห็นว่าเหมาะสมและให้ประโยชน์ ในภาพรวมของทุกกิจกรรมในด้านนี้อยู่ในระดับ **มาก** โดยเฉพาะในเรื่องความรู้และประสบการณ์ของวิทยากรนั้นผู้เข้ารับการฝึกอบรมเห็นว่าเหมาะสม และให้ประโยชน์อยู่ในระดับ **มากที่สุด** เมื่อพิจารณาถึงการฝึกอบรมการวิจัยครั้งนี้ พบว่าสาเหตุที่ทำให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมเห็นว่า กิจกรรมในการจัดการฝึกอบรมเหมาะสมและมีประโยชน์มาก เนื่องจากการจัดการฝึกอบรมเลือกใช้สถานที่เป็นภูมิประเทศ คือ สถานที่อบรมเหมาะสม ร่มรื่น กว้างขวาง อาหาร น้ำดื่ม น้ำใช้เพียงพอ พี่เลี้ยงวิทยากรครู-อาจารย์ ที่

จัดการฝึกอบรมครั้งนี้ เตรียมงานและช่วยเหลืองานอย่างเข้มแข็ง เอาจริงเอาจัง ทำให้เกิดความประทับใจแก่ผู้เข้าฝึกอบรม ทำให้มองเห็นความสำคัญของการฝึกอบรม จึงทำให้การฝึกอบรมประสบผลสำเร็จ

6) ข้อเสนอแนะของผู้เข้ารับการฝึกอบรม เกี่ยวกับการปรับปรุงการฝึกอบรมมีดังนี้

(1) ระยะเวลาฝึกอบรมควรให้มากกว่านี้ ควรเป็น 5-7 วัน เพราะกิจกรรมมีมากและน่าสนใจ

(2) กิจกรรมที่ไม่ควรมีในการฝึกอบรมค่ายวัยรุ่นนครธรรม คือ กายบริหาร

(3) ช่วงเวลาที่จัด ไม่ควรจัดในฤดูฝน

(4) ห้องน้ำ ห้องส้วมมีไม่เพียงพอ

(5) ให้แบ่งหน้าที่ของผู้เข้าฝึกอบรมช่วยงานให้มากขึ้น และชัดเจน

(6) ควรรับผู้เข้ารับการฝึกอบรมให้มากกว่านี้ และควรจัดให้บ่อยขึ้น

(7) หลังการฝึกอบรมแล้วควรติดตามพฤติกรรมของผู้ผ่านการฝึกอบรมด้วย

(8) ห้องประชุมควรมิดชิด ไม่มีแมลงหรือยุงรบกวน

(9) สื่อทุกอย่างที่ใช้ ควรอยู่ในสภาพพร้อมที่จะใช้งาน